

UUTTA SUUNTAAN EU:N KOKONAISVALTAISILLE ULKOSUHTEILLE?

EU:N ULKO- JA TURVALLISUUSPOLIITTINEN GLOBAALISTRATEGIA

21.4.2016 HELSINKI

WISE REPORT 2/2016

*Tilaisuuden moderaattorina toimi yksikönpäällikkö **SARI RAUTIO** ulkoministeriön EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan yksiköstä.*

Laajan turvallisuuden verkosto WISE, Kehys ja ulkoasiainministeriö järjestivät yhdessä keskustelutilaisuuden, jonka tarkoituksena oli avata Euroopan unionin valmistelussa olevan tulevan globaalistrategian taustaa, tarkoitusta ja kehitysvaiheita suurelle yleisölle. Aktiivisessa keskustelussa nousi esille Suomen, EU:n sekä kansalaisjärjestöjen ja tutkimuslaitosten tahoilta havaintoja, tarpeita, toiveita ja tavoitteita uudelle strategialle.

EU:N ULKO- JA TURVALLISUUSPOLIITTINEN GLOBAALISTRATEGIA JA SUOMEN KANSALLINEN ULKO- JA TURVALLISUUSPOLIITTINEN SELONTEKO

Alivaltiosihteeri **ANNE SIPILÄINEN**, UM

Ulkoasiainministeriön ulko- ja turvallisuuspolitiikan alivaltiosihteeri Anne Sipiläinen avasi tilaisuuden. Hän selvitti strategian taustaa (1) ja linjasi Suomen odotuksia strategialta. Sipiläinen totesi aluksi, että uuden strategian tarve on itsestään selvä muuttuvassa maailmassa, jossa muutokset tapahtuvat nopeammin ja ennakoimattomammin ja jossa ei-valtiollisten toimijoiden merkitys on kasvussa. EU:lta vaaditaankin nykyisessä globaalissa kehityksessä realistisempaa ja joustavampaa – kokonaisvaltaisempaa toimintaa. EU:n ulkosuhteiden erityisedustaja Federica **MOGHERINI** on toteuttanut kesäkuun 2015 Eurooppa-neuvostossa saamaansa mandaattia valmistella suunnitelmaa uudeksi strategiaksi kesäkuun 2016 Eurooppa-neuvoston kokoukseen mennessä. Mogherini on mm. konsultoinut laajalti tutkijayhteisöä ja muita tahoja ja valinnut laadintatyön toteuttajaksi Italian ulkopolitiittisen instituutin tutkijan Nathalie **TOCCIN**.

Sipiläisen mukaan Suomi toivoo strategialta kunnianhimoisuutta; tavoitteellisuutta ulko- ja turvallisuuspolitiikan sekä suorituskykyjen ja puolustusyhteistyön kehittämiseen; konfliktineston ja varhaisen varoituksen kehittämistä ja painottamista; kestäväen kehityksen ja ulko- ja turvallisuuspolitiikan elimellisen yhteyden huomioimista; vuoropuhelun ja kansainvälisen oikeuden noudattamisen tärkeyden korostamista; realistisia suhteita Venäjään; EU:n ja unionin naapuruston resilienssin eli kantokyvyn parantamista; sekä EU:n vahvistamista turvallisuusyhteisönä. Arktisen yhteistyön nostaminen

ulkosuhteiden painopisteeksi sekä strategian toimeenpanon olennainen merkitys ovat Suomelle tärkeitä.

Sipiläinen kertoi myös Suomessa samaan aikaan käynnissä olevan oman ulko- ja turvallisuuspoliittisen linjanvedon ja sen valmistelun vaiheista. Ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon olisi määrä olla valmis ennen juhannusta ja puolustuselonteon vuoden vaihteessa. Viimeksi mainitun kanssa rinnan on valmisteltu sisäisen turvallisuuden selonteko ja helmikuussa 2016 on hyväksytty kehityspoliittinen selonteko. Osana ulko- ja turvallisuuspoliittista selontekoa arvioidaan myös Suomen mahdollisen NATOjäsenyyden mahdolliset vaikutukset ja tämän arvion toteutti huhtikuussa nelihenkinen arviointiryhmä. (2)

Suomen UTP-selonteossa taustalla vaikuttaa toimintaympäristön muutos: Itämeren turvallisuustilanteen muutos; kasvava yhteistyön merkitys Ruotsin, Yhdysvaltain ja EU:n kanssa; Syyrian, Libyan ja Lähi-idän suunnalta tulevan muuttoliikkeen perussyyt, kuten eriarvoisuus, näköalattomuus ja ääriilikkeiden vetovoima; voimankäyttöön liittyvät muutokset; kyberuhat; hybridi vaikuttaminen sekä toimijakentän laajeneminen – sekä myönteisenä että kielteisenä ilmiönä. Näihin kaikkiin yritetään strategiassa vastata.

Yleisökysymyksissä otettiin esille teknologisen kehityksen ja ihmisoikeuspainotusten huomioiminen strategiassa sekä Cotonou-linjausten yhteys strategiaan. Sipiläisen mukaan digitalisaatio on huomioituvaltioidenasemaanjäkeskinäisiinsuhteisiin vaikuttavana ja erityisesti toimeenpanovaiheessa erityishuomiota vaativana tekijänä. Unionin edelleen voimassaolevien arvojen määrittely ja määrätietoinen edistäminen olisi tärkeitä, kuten myös ”siiloissa” työskentelyn välttäminen eri osaluoiden valmistelussa.

Myös unionin lähialueiden merkitys tulee Sipiläisen mukaan strategiassa kasvamaan. Tulevan strategian tulisi myös todeta yhteinen tavoite- ja kunnianhimoitaso johon pyritään, mikä ohjaa tarvittavien työkalujen kehittämistä. Tässä on priorisoitava uusia kriisinhallinnan välineitä, jotka vastaisivat paremmin muuttuneeseen tilanteeseen.

PANEELIKESKUSTELU 1: EU TURVALLISUUSYHTEISÖNÄ

Suurlähettiläs **SOFIE FROM-EMMESBERGER**, Suomen EU-edustusto

Professori **HANNA OJANEN**, Tampereen yliopisto
Kansanedustaja **AILA PALONIEMI** (kesk), UaV:n jäsen, WISEn hallituksen jäsen

Kansanedustaja **KARI UOTILA** (vas), WISEn työvaliokunnan jäsen

Moderaattori WISEn toiminnanjohtaja **ANNE PALM**.

Paneelikeskustelun johdatteli liikkeelle Palmin kysymys: mitä EU voisi turvallisuuspoliittisena yhteisönä olla. Sofie From-Emmesbergerin mukaan kokonaisvaltaisesta lähestymistavasta tulisi siirtyä eteenpäin katsomaan miten EU:n kehitys- ja turvallisuusinstrumentteja voidaan yhdistää. Yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka (YTPP) on nähty tähän asti kriisinhallinnan valossa ja kautta. Jo Lissabonin sopimuksessa sekä myös vuoden 2013 Eurooppa-neuvostossa on linjattu, miten yhteistyötä voidaan syventää, joten nyt olisi aika selvittää, miten voitaisiin paremmin sitoutua linjauksiin poliittisesti. From-Emmesberger luetteli konkreettisia askelia ja tavoitteita yhteistyön syventämiseen, kuten turvallisuus- ja puolustusteollisuuden vahvistaminen ja kilpailukykyisten puolustusmarkkinoiden luominen, strategisten kykyjen ja yhteisen ambitiotason vahvistaminen, siviilikriisinhallintainstrumentin vaikutusarviointi, ja laajemmin, turvallisuuden tuottaminen itselle - ja muille (kriisinhallinnan kautta).

Myös Aila Paloniemi katsoi turvallisuutta kehittävien työkalujen etsimisen tärkeäksi tavoitteeksi. Hän nosti esiin huolen Iso-Britannian mahdollisen EU-euron, ns. brexitin, vaikutuksista selontekoon. Tähän Sipiläinen totesi kuitenkin, että sisältöratkaisujen tekeminen hypoteettisten tilanteiden pohjalta ei ole mahdollista, eikä ns. seesteistä ja mahdollisimman otollista vaihetta ole näköpiirissä. Kari Uotila nosti pöydälle monen yleisön järjestöedustajankin resonoinnan huolen kovan turvallisuuden korostumisesta ulkopoliitikassa.

Uotilan mukaan rauhanpolitiikka ja pehmeän turvallisuuden eurooppalaiset arvot, ml. ihmisoikeudet, ovat väistyneet ”rautaa rajalle” –ajattelun edeltä. Uotila piti myös tärkeänä taata strategioiden jatkuvuus, puhutaan sitten kansallisesta tai eurooppalaisesta tai globaalista turvallisuudesta.

Rauhanjärjestöjen yleisökommenteissa esitettiin huoli asevarusteluun keskittymisen, kehitysyhteistyömäärärahojen leikkauksen ja eriarvoistumisen yhteisvaikutuksista, sekä kritisoitiin yhteiskunnan sisäisten ongelmien, kuten huoltovarmuuden, käsittelyä ulkoisen turvallisuuden menetelmin. From-Emmesberger totesi, etteivät valtion voimavarat riitä yksin toteuttamaan valtion perustehtävää, omien kansalaistensa puolustamista, ja tästä syystä ”pooling and sharing” – yhteistyö on ensiarvoisen tärkeää. Hänen mukaansa EU:ssa panostetaan myös resilienssiin, eli yhteiskuntien kestävyys sekä EU:n sisällä että lähialueilla, minkä myötä pyritään vahvistamaan erityisesti demokratiaa ja oikeusvaltiokehitystä. Kari Uotila toivoi valtiolta ydintehtävänä rajojen puolustamisen sijaan laaja-alaisen turvallisuuden puolustamista, mikä voi hänen mukaansa järkkäyä, kun prioriteetit tai resurssit kohdennetaan väärin. Hanna Ojanen korosti myös resilienssin sekä pitkäjänteisten ratkaisujen merkitystä EU:n ulkosuhteissa. Hän totesi, että EU on keskittynyt liikaa sisäisiin asioihin, kuten oman talouskriisinsä ratkaisuun, ennen EU-rajojen ulkopuolelle katsomista. Poliitiikka on ollut lyhytjänteistä sekä nopeita ratkaisuja vaativaa, mutta tähän voisi strategian mahdollistama perimmäisten päämäärien määrittely tuoda muutosta. Ojanen huomautti myös, että resilienssiä on trendikkäänä taikasanana käytetty monessa eri merkityksessä, kuten puhuttaessa puolustuskyvyn parantamisesta tai henkisen ja arvomaailman resilienssin korostamisesta.

Mitä tulee kansalaisyhteiskunnan rooliin suhteessa strategiaan, Paloniemi nosti esille eritoten kestävän kehityksen agendan ja peräänkuulutti agendan toimeenpanoa ja aiheesta keskustelua suomalaisessa yhteiskunnassa mahdollisimman laajasti. Uotila toivoi ei-valtiollisten toimijoiden lisääntymisen ja näiden roolin vahvistumisen myötä myös kansalaisjärjestöjen aktiivisuuden hyödyntämistä ja näiden osallistamista strategian suunnitteluun voimavarana. Paloniemi ja Uotila ”löivätkin kättä päälle” avoimen kansalaisjärjestökuulemisen järjestämiseksi strategian eduskuntakäsittelyvaiheessa. Myös From-Emmesberger kannatti kokonaisvaltaista etenemistapaa ja keskusteluita erityisesti strategian täytäntöönpanosta syyskuussa.

EU:N MUUTTUVA ROOLI KONFLIKTINESTOSSA:

TOMAS HENNING, Division for Conflict prevention, peace building and mediation, EEAS

Tomas Henning EU:n ulkosuhdehallinnon konfliktinestoyksiköstä totesi, että globaalistrategian valmisteluprosessi tosiaan on tehty suljettujen ovien takana ja strategia julkaistaan vasta kesällä. Hänen mukaansa on kuitenkin hyvin todennäköistä, että konfliktinesto on osa strategian peruselementtejä. Myös YK:n raporteissa ja toiminnoissa konfliktinesto on esiintynyt yhä enemmän. Konfliktineston kannalta EU:n olennaiset sopimukset ja välineet ovat Göteborgin ohjelma vuodelta 2001, Vakautta ja rauhaa koskeva väline sekä Lissabonin sopimus vuodelta 2010.

Yli puolet EU:n kehitysyhteistyörahoista suuntautuu epävakaisiin ja konfliktimaihin. Uuden tyyppiset konfliktit, hybridikonfliktit ja väestön vapaa liikkuvuus asettavat uusia haasteita ulkosuhdepolitiikalle. Konfliktien ehkäisy vaatii strategisempaa ajattelua, kokonaisvaltaisempaa lähestymistapaa (johon on käytännössä yhä pitkä matka), sekä sotilas- ja siviilipuolen ja toisaalta ehkäisevän ja reagoivan toiminnan tasapainoa.

Yleisöstä kysyttiin, miten strategiassa on huomioitu konfliktinesto. Henning painotti, että strategiassa olisi tärkeintä, että konfliktinesto nähdään ns. pilarina, eikä pelkästään prioriteettina ja että panostetaan konfliktinehkäisyn edellytysten - varhaisvaroituksen ja konfliktianalyysin - kehittämiseen. Olisi myös tärkeätä pohtia, miten kehitetään poliittista vastuullisuutta ja tuleeko reagoimattomuudesta jonkinlaisia seuraamuksia. Myös demokratiatuen roolista konfliktinestossa kysyttiin yleisöstä ja Henning totesi tosiasiallisesti ison osan konfliktinestotoiminnasta keskittyvän siihen tällä hetkellä.

Henningin mukaan konfliktinestoyksikkö kehitti pari vuotta sitten varhaisvaroitussjärjestelmän, jonka prioriteetteja on listattu erillisessä raportissa. Jotta järjestelmällä on merkitystä, tulee varhaista toimintaa parantaa. Komissio on tehnyt mahdolliseksi toiminnan rahoittamisen myös lyhyellä aikavälillä, joten edellytyksiä toiminnalle on. Ulkosuhdehallinto on tehnyt myös puitesopimuksia kansalaisjärjestöjen kanssa ja tukenut EUH-delegaatioiden asiantuntemusta kolmansilla osapuolilla.

Konfliktinestotoiminnan tulee Henningin mukaan perustua ennen kaikkea hyvään konfliktianalyysiin ja sitä tehdäänkin yhdessä EU:n sisäisesti koordinoituna, mukaan lukien kaikki komission ja ulkosuhdehallinnon deskit ko. delegaatiosta, sekä alueellisten organisaatioiden (esim. AU), YK:n ja muiden yhteistyökumppanien kanssa. Konfliktinestoon ei tarvita niinkään lisää rahaa, sillä se on suhteellisen halpaa verrattuna esim. kriisinhallintaan. Olennaista juuri nyt on Henningin mukaan saada EU:n toimijat ja jäsenmaat sitoutumaan poliittisesti, vastuullisesti ja tasapuolisesti konfliktinehkäisyn edistämiseen. Samalla olisi olennaista parantaa delegaatioiden kapasiteettia tehdä konfliktianalyysia.

Tällä hetkellä kehitysyhteistyöltä vaaditaan vaikutusten todentamista yhä enenevässä määrin. Konfliktinehkäisytoiminnan vaikutusten todistus (l. ehkäistyt konfliktit) on haastavampaa, mutta konfliktinestotoiminnan seurannan ja arvioinnin kehittämisprosessi on kansalaisjärjestövetoisena käynnissä. Konfliktinehkäisyn merkityksestä todistaa myös sen iso rooli toukokuun humanitaarisessa huippukokouksessa. Henning pohtikin, olisiko aika siis kehittää uusi Göteborgin ohjelma.

Yleisöstä otettiin esille myös hyvin konkreettinen kysymys: miten konfliktinestomekanismit saadaan oikeasti estämään konflikteja? Henning piti tärkeänä koordinoita eri toimijoiden konfliktinestotoimintaa paremmin. Jos toimijat ovat samaa mieltä siitä, miten konflikteja analysoidaan, on niiden helpompi päättää tarvittavista toimenpiteistä, eivätkä ne tällöin toimi toisiaan vastaan.

PANEELIKESKUSTELU II: EU:N GLOBAALISTRATEGIAN SUHDE YKSILÖN TURVALLISUUTEEN

Alivaltiosihteeri **ELINA KALKKU**, UM

Toiminnanjohtaja **ANNU LEHTINEN**, Suomen Pakolaisapu

Filosofian tohtori **THOMAS WALLGREN**

Moderaattori pääsihteeri **RILLI LAPPALAINEN**, Kehys

Seminaarin toinen paneelikeskustelu keskittyi kehityksen ja turvallisuuden väliseen yhteyteen ja kehityspolitiikan suhteeseen tulevaan globaalistrategiaan. Rilli Lappalainen kiinnitti huomion heti aluksi kestävän kehityksen agendaan ja siihen, miten se on huomioitu globaalistrategiassa. Ulkoasiainministeriön alivaltiosihteeri Elina Kalkun mukaan Agenda 2030-tavoitteiden on korrespondoitava EU:n ulkoisen toiminnan kanssa. Kalkun mukaan kestävä Eurooppa-strategia hahmottaa sen, miten EU hahmottaa maailmaa sisäisesti ja globaalistrategia taas ulkoisesti. Kalkun mukaan keskeinen asia Suomelle esitellä heinäkuussa pidettävässä Agenda 2030 – kokouksessa on kansallinen koordinaatiosysteemi, jossa ketään ei jätetä jälkeen (”leave no one behind”). Suomen toteuttama kansallinen koordinaatiomalli kiinnostaa monia.

Annu Lehtinen Pakolaisavusta nosti esille eriarvoisuuden, demokratiakehityksen, naisten oikeudet ja pakolaishysterian ja pohti, onko näitä huomioitu strategiassa riittävästi. Hän totesi tämänhetkisen turvallisuuden fokuksen olevan suuntautunut rajaturvallisuuteen. Pakolaisten koulutus- ym. mahdollisuuksien vähetessä he eriytyvät helpommin yhteiskunnasta. Kalkku korosti, että kaikki toimet, joita Suomi tekee kumppanimaiden kehityksen tukemiseksi liittyvät radikaalisaation ehkäisyyn ja, että myös pakolaisille on annettava mahdollisuus tulla osaksi yhteisöämme. Radikalismien kasvualusta syntyy köyhyydestä ja syrjäytymisestä kehitysmaissa tai vastaavasti huonosta integroitumisesta yhteiskuntaan Euroopassa.

Kalkku totesi, että G7+, hauraiden maiden yhteenliittymän, kokouksessa maaliskuussa 2016 Kabulissa esitettiin donoreille vahva pyyntö tukea talouden perustan rakentamista ja työpaikkojen luomista. Hän painotti samaten, että nyt on oikea aika tarttua työllisyys- ja muihin haasteisiin, joita Afrikan joidenkin alueiden räjähdysmäinen

väestönkasvu luo. Muutoin olemme ennen pitkää ennen näkemättömän kansainvaelluksen edessä. Mitä tulee arvokysymykseen, joka putkahteli pitkin tilaisuutta keskustelussa esille, Kalkku totesi, että arvot ja intressit menevät hämmästyttävän paljon sisäkkäin: kun me eurooppalaiset kehitysmaissa edistämme omia arvojamme, edistämme samalla omia intressejämme.

Keskustelussa nostettiin esille humanitaarisen avun ja kehitysavun määrällinen kasvutarve, mutta myös näiden välinen linkki, joka Kalkun mukaan tarvitsisi uudistusta. Esimerkiksi juuri Afrikassa on alueita, joilla jo 20 vuoden ajan on jaettu humanitaarista apua, jolloin tästä on muodostunut tietynlainen palveluntuotantojärjestelmä. Täytyykin pohtia, kuinka tässä tapauksessakin humanitaarinen apu voitaisiin muuntaa kehitystä tuottavaksi tuotteeksi.

Tomas Henning kysyi, mietitäänkö Suomessa radikalisoitumisen estävää toimintaa sellaisessa muodossa, mitä European Institute for Peace toteuttaa, ja jossa Kirkon Ulkomaanapu (KuA) on myös mukana. Henning painotti, että Suomella olisi paremmat edellytykset kehittää toimintaa, kuin esim. Belgiassa ja Ranskassa, joilla on omat ristinsä kannettavanaan. Palm vastasi tähän toteamalla, että KuA tosiaan tekee myös Suomen tasolla laajaa yhteistyötä viranomaisten kanssa ja pakolaiset itse ovat toiminnassa osallisina. Tämä malli on erinomainen tarjota esimerkiksi Suomen ulkopuolellekin.

Mahdolliseksi suomalaisiksi ”vientituotteiksi” todettiin myös perehtyminen ”Panaman papereihin”, joka ilmiönä on kytköksissä moniin kriiseihin ja vaikuttaa vahvasti taloudellisen turvattomuuden lisääntymiseen. Thomas Wallgren komppasi ajatusta, että pieni maa voi vaikuttaa globaalisti juuri suurien ideoiden kautta ja tästä ovat hyvänä esimerkkinä presidentti Tarja **HALOSEN** ja Jacob **ZUMAN** resilienssiraportti ja presidentti Martti **AHTISAAREN** ajama dialogin merkitys konfliktinratkaisussa. Wallgren toivoi Suomelta suurempaa huomiota aseidenriisuntaan, johon Suomella olisi paljon annettavaa, sekä suurempaa osallisuutta Afrikan maiden kehittämiseen. Tosin, hän totesi, että Euroopan talouden kriisiytymisen sekä haavoittuvan globaalien finanssijärjestelmän vuoksi on vastuullisen politiikan toteuttaminen hankalaa.

Yleisöstä kyseltiin, miten Eurooppa ei ajautuisi kohti ”Linnake Eurooppaa – Fortress Europe”. Annu Lehtisen mukaan ainoa keino välttää Linnake Eurooppa on huolehtia, että noudatamme itse kansainvälisiä sopimuksia ja huolehdimme, että kansainvälisen suojelun vaatimukset toteutuvat. Kalkun mukaan avaimet ovat äänestäjillä, jotka valitsevat poliittiset päättäjät ja näin ollen voivat valita myös avoimen Euroopan, joka pystyy käsittelemään pakolaisongelmaa ja integroimaan uudet eurooppalaiset.

SEMINAARIN YHTENVETO

Vaikuttamistyön päällikkö **KRISTIINA RINTAKOSKI**, Suomen Lähetysseura

Kehyksen puheenjohtaja ja WISEn hallituksen jäsen Kristiina Rintakoski veti yhteen seminaarin pääpointit. Hän totesi, että globaalistrategian konsultaatiossa oli pyydetty 50 turvallisuuspolitiikan asiantuntijalta kommentteja globaalistrategian painotuksiin, mutta valitteli, ettei yhdessäkään ollut mainittu Agenda 2030:a tai kestävän kehityksen tavoitteita. Hän pani merkille, että tässä seminaarissa on kuitenkin osoitettu, että Suomen agendalla nämä ovat vahvana mukana.

Rintakoski totesi, että heikot instituutiot, demokratia- ja ihmisoikeusloukkaukset sekä näköalattomuus luovat turvallisuushkia ja ovat konfliktien juurisyitä. Samat ilmiöt ovat myös muuttoliikkeen ja radikalisoitumisen taustalla. Olennaista onkin nyt, pystyykö EU globaalina toimijana toimimaan yhtenäisenä ja yksimielisenä vaikeissakin tilanteissa. Pakotepolitiikassa EU on pitänyt rivinsä linjassa, mutta esim. Syyrian kohdalla taas ei ole pystytty toimimaan yhtenäisenä, vaan EU-politiikka on ollut lähinnä Brysselijohtoista ja tehotonta. EU marginalisoituu, jollei se pysty toimimaan yhtenäisenä tällaisissa tilanteissa. Konfliktinehkäisyssä EU:lla on myös tärkeä rooli. Keskustelussa todettiin EU:n sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden keskinäisriippuvuus ja tässä tulisikin tarkkaan arvioida, miten EU:n sisäinen tilanne vaikuttaa unionin kokonaistoimijuuteen. Arvot ja intressit ja niiden sisäkkäisyys saivat myös paljon huomiota keskustelussa ja Rintakosken mukaan tarvitaan syvällisempää työtä niiden puolesta kuin pelkkä niiden luettelu.

Strategian toimeenpanon varmistaminen oli puhujilla vahvana tavoitteena ja Rintakoski peräänkuulutti

myösei-valtiollistentoimeenpanijoidenosallistamista tässä. Kehitysyhteistyön ja humanitaarisen avun yhteyden tunnistaminen ja näiden mekanismien uudistamisen tarve tunnustettiin myös keskustelussa. Rintakoski korosti myös Suomen mallin edistämisen merkitystä. Se toimintaprosessi, millä Suomessa seurataan Agenda 2030:n toimeenpanoa, voisi olla hyvänä mallina monitoimijuuden edistämiseksi myös muualla. Lopuksi Rintakoski muistutti, että sekä puhujat että yleisö olivat vahvasti sitä mieltä, että toimet ”Linnoitus Eurooppaa” vastaan, sekä suojeluvastuun toteuttaminen ovat ensisijaisen tärkeitä unionin ulkosuhdeagendalla.

International Crisis Groupin johtaja Jean-Marie **GUÉHENNO** on todennut, että Euroopan fragmentoitumista estetään tuomalla ihmiset mukaan politiikkaan. Onkin olennaista kysyä: minkä takana Eurooppa ja me eurooppalaiset siis seisomme ja minkä katsomme puolustamisen arvoiseksi?

(1) Taustoitukseksi tilaisuudessa oli jaossa strateginen arvio:

http://eeas.europa.eu/docs/strategic_review/eu-strategic-review_executive_summary_en.pdf

(2) Julkaisut, 29.4.2016

Arvio Suomen mahdollisen Nato-jäsenyyden vaikutuksista:

<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=345679>